

I. rész – Az alapjogok védelme az Európai Unióban

Az alapvető jogok védelme az Európai Unióban

1. Az Európai Unió, az emberi jogok és az alapvető jogok

Az Európai Unió (EU) az **emberi méltóság** tiszteletben tartása, a **szabadság**, a **demokrácia**, az **egyenlőség**, a **jogállamiság**, valamint az **emberi jogok tiszteletben tartásának értékein** alapul (lásd az EUSZ 2. cikkét).

Az EU egyik fő célja az emberi vagy „alapvető” jogok előmozdítása belső szinten és világszerte egyaránt.

A Szerződésben az „emberi jogok” és az „alapvető jogok” kifejezés is előfordul. Nem egyértelmű, hogy miért használják olykor az egyiket és olykor a másikat. Úgy tűnik azonban, hogy az „emberi jogok” kifejezést részesítik előnyben az Unió külkapcsolataival (vagyis a harmadik államokhoz és a nemzetközi szervezetekhez fűződő kapcsolataival) foglalkozó rendelkezésekben. Ezzel szemben a Szerződés azon rendelkezései, amelyek a belső dimenzióra vonatkoznak (vagyis az alapvető jogok EU-n belüli védelmére), az „alapvető jogok” kifejezést használják. Ez az oktatóanyag a jogok védelmének belső dimenziójára összpontosít. Ennek megfelelően az „alapvető jogok” kifejezést fogjuk használni.

Az uniós intézményeknek tiszteletben kell tartaniuk az uniós alapvető jogokat, amikor a Szerződések által rájuk ruházott hatásköröket gyakorolják és feladatokat ellátják. Elő kell mozdítaniuk továbbá ezen alapvető jogok alkalmazását, amennyiben ez nem jár a Szerződésekben rögzített hatáskörük kiterjesztésével.

A tagállamok az uniós jog végrehajtása során kötelesek tiszteletben tartani az uniós alapvető jogokat. Ezen oktatóanyag II. része segítséget nyújt az olyan helyzetek azonosításában, amikor az EU és tagállamai kötelesek az uniós alapvető jogok védelmére.

Mielőtt ezekre a kérdésekre rátérnénk, a következő szakaszok bemutatják az EU-n belül védelemben részesülő alapvető jogokat, valamint azokat az eszközöket, amelyekkel a magánszemélyek kártérítést követelhetnek e jogok megsértéséért.

2. Az EU-ban védelemben részesülő alapvető jogok

A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépésével az EU valódi *alapjogi jogszabályra vagy frott jogi chartára* tett szert:

az Európai Unió Alapjogi Chartájára (a továbbiakban: a Charta).

A Charta preambulumból és 54 cikkből áll, amelyek **hét** címre oszlanak. Az I–VI. cím (**Méltóság, Szabadságok, Egyenlőség, Szolidaritás, A polgárok jogai, és Igazságszolgáltatás**) az érintett alapvető jogokat rögzíti, a VII. cím (*A Charta értelmezésére és alkalmazására vonatkozó általános rendelkezések*) pedig az ezen alapvető jogok értelmezésére és alkalmazására vonatkozó szabályokat határozza meg.

A Chartát és annak tartalmát az oktatóanyag I. részének 2.1. és 2.2. szakaszában részletesebben megvizsgáljuk. A VII. cím főbb szabályaival ugyanakkor a III. rész foglalkozik.

A Charta **ugyanolyan jogi kötődéssel** rendelkezik, mint az EU alapját képező **Szerződések** (az EUSZ és az EUMSZ). Mindhárom tehát elsődleges uniós jognak minősül, és ennél fogva első helyen állnak az uniós jog forrásai között. Ezért az uniós intézmények, csakúgy, mint a tagállamok, kötelesek tiszteletben tartani a Chartát, amikor az uniós jogot hajtják végre. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy a Charta nem váltja fel a nemzeti alkotmányokat, azonban bizonyos esetekben felülírhatja azokat (a Charta és az alapvető jogok nemzeti forrásai közötti viszonyhoz lásd a III. rész 2. szakaszát).

Mindazonáltal nem a Charta az egyetlen alapvető jogokat védő jogforrás az EU-ban.

Írott jogi charta hiányában az **Európai Unió Bírósága** az 1970-es évektől kezdve oly módon biztosította az egyének jogainak védelmét, hogy az **uniós jog általános elvei** rangjára emelte azokat. A Lisszaboni Szerződés megerősítette, hogy ezek az elvek az uniós alapvető jogok egyik forrását képezik (ezzel kapcsolatban a 2.3. szakasz bővebb információkkal szolgál).

Ezenkívül az EU az alapvető jogok védelmére vonatkozó nemzetközi szerződések részes felévé válhat. Az EU 2011. november 22. óta részes fele az **Egyesült Nemzetek (ENSZ) fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményének**, amely az első olyan, jogilag kötelező erejű nemzetközi okmány, amely a fogyatékossgal élő személyek védelmére vonatkozó minimumkövetelményeket határoz meg. Ez továbbá az első emberi jogi egyezmény, amelyhez az EU csatlakozott.

Emellett a Lisszaboni Szerződés alapján az EU-t **jogi kötelezettség terheli, hogy csatlakozzon** az

emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez, amely inkább az **emberi jogok európai egyezménye (a továbbiakban: EJEE)** néven ismert. Az 1953-ban hatályba lépett EJEE-t egy nemzetközi emberi jogi szervezet, az **Európa Tanács** hozta létre, amelynek jelenleg 47 tagállama van, ebből 28 uniós tagállam.

Az EJEE volt az első olyan okmány, amellyel az államok egy csoportja vállalta, hogy magára nézve kötelezőnek tekint bizonyos – lényegében polgári és politikai – jogokat. Fontos, hogy az EJEE lehetővé teszi magánszemélyek számára, hogy egy nemzetek feletti bírósághoz, a Strasbourgban ülésező **Emberi Jogok Európai Bíróságához** forduljanak jogorvoslatért, amennyiben az Egyezményben részes valamely állam megsérti az érintett alapvető jogokat. Noha a Lisszaboni Szerződés az EJEE-hez való csatlakozásra vonatkozó kötelezettséget írt elő az EU számára, az EU ezt még nem tette meg. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az EJEE ne játszana szerepet az emberi jogok védelmének uniós rendszerében. Erre vonatkozóan lásd a 2.4. szakaszt.

2.1. Az uniós Charta eredete

1999 júniusában a **kölni Európai Tanács** rögzítette, hogy az uniós szinten alkalmazandó alapvető jogokat egyetlen dokumentumba kell összefoglalni, hogy azok ismertebbé váljanak.

A tagállamok Kölnben találkozó állam- és kormányfői a Chartába bele kívánták foglalni az EJEE-ben 1950-ben rögzített általános elveket, valamint az uniós országok közös alkotmányos hagyományából eredő általános elveket. Ezenkívül a Charta az uniós polgárokra vonatkozó olyan alapvető jogokat tartalmazott volna, mint az Európa Tanács Európai Szociális Chartájában és a munkavállalók alapvető szociális jogairól szóló közösségi chartában szereplő gazdasági és szociális jogok. Ezenkívül tükrözne volna a Bíróságnak és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatában kidolgozott elveket. A Chartát egy **konvent dolgozta ki**, amely minden uniós ország, valamint az Európai Bizottság egy-egy képviselőjéből, továbbá európai parlamenti és nemzeti parlamenti képviselőkből állt.

A Chartát **2000 decemberében Nizzában hivatalosan kihirdette** az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság. Ezt követően a Chartát 2007-ben Strasbourgban másodszer is kihirdették az eredeti változat módosításainak elismerése érdekében.

2009 decemberében a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével az uniós Chartát a **Szerződésekével azonos jogi kötődéssel** ruházták fel.

2.2. A Charta tartalma

A Charta egyetlen dokumentumban foglalja össze olyan jogokat, amelyeket korábban különböző uniós jogi aktusok és nemzeti jogszabályok, valamint az Európa Tanács, az Egyesült Nemzetek (ENSZ) és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) keretében elfogadott egyezmények tartalmaztak.

Azzal, hogy az alapvető jogok számára nagyobb egyértelműséget és láthatóságot biztosít, a Charta arra törekszik, hogy az EU-n belül jogbiztonságot nyújtson.

A Charta preambulumból és 54 cikkből áll, amelyek hét címre oszlanak:

I. Cím: **Méltóság** (az emberi méltóság, az élethez való jog, a személyi sérthetlenséghez való jog, a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalma, a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma);

II. Cím: **Szabadságok** (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog, a magán- és a családi élet tiszteltben tartása, a személyes adatok védelme, a házasságkötéshez és a családalapításhoz való jog, a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadság, a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága, a gyülekezés és az egyesülés szabadsága, a művészet és a tudomány szabadsága, az oktatáshoz való jog, a foglalkozás megválasztásának szabadsága és a munkavállaláshoz való jog, a vállalkozás szabadsága, a tulajdonhoz való jog, a menedékjog, a védelem a kitoloncolással, a kiutasítással és a kiadatással szemben);

III. Cím: **Egyenlőség** (a törvény előtti egyenlőség, a megkülönböztetés tilalma, a kulturális, vallási és nyelvi sokféleség, a nők és férfiak közötti egyenlőség, a gyermekek jogai, az idősek jogai, a fogyatékkal élő személyek beilleszkedése);

IV. Cím: **Szolidaritás** (a munkavállalók joga a vállalkozásnál a tájékoztatáshoz és konzultációhoz, a kollektív tárgyaláshoz és fellépéshez való jog, a munkaközvetítői szolgáltatások igénybevételének joga, az indokolatlan elbocsátással szembeni védelem, tisztességes és igazságos munkafeltételek, a gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme, a család és a munka, a szociális biztonság és a szociális segítségnyújtás, egészségvédelem, az általános gazdasági érdekű szolgáltatásokhoz való hozzáférés, környezetvédelem, a fogyasztók védelme);

V. Cím: **A polgárok jogai** (aktív és passzív választójog az európai parlamenti választásokon, aktív és passzív választójog a helyhatósági választásokon, a megfelelő ügyintézéshez való jog, a dokumentumokhoz való hozzáférés joga, az európai ombudsman, a petíciós jog, a mozgás és a tartózkodás szabadsága, a diplomáciai és konzuli védelem);

VI. Cím: **Igazságszolgáltatás** (a hatékony jogorvoslatihoz és a tisztességes eljáráshoz való jog, az ártatlanság vételeme és a védelemhez való jog, a bűncselekmények és büntetések törvényességének és arányosságának elvei, a kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma);

VII. Cím: **A Charta értelmezésére és alkalmazására vonatkozó általános rendelkezések** (alkalmazási kör; a jogok és elvek hatálya és értelmezése; az EJEE-hez való viszony; a „jogok” és az „elvek” közötti különbségtétel; a védelem szintje).

2.3. Az alapvető jogok védelmére vonatkozó általános uniós jogi elvek

Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződés nem tartalmazott az alapvető jogok védelmére vonatkozó rendelkezéseket. Mindazonáltal a **Bíróság** elé vitt korai ügyek rávilágítottak, hogy az EGK aktusai sérthetik az alapvető jogokat, például különösen a gazdasági tevékenység gyakorlásához fűződő szabadságot vagy a tulajdonhoz való jogot.

Az 1970-es években a Bíróság elismerte, hogy **hatáskörrel rendelkezik az alapvető jogok mint „általános jogelvek” tiszteletben tartásának biztosítására** (lásd: a **11-70. sz. Internationale Handelsgesellschaft** ügy, 4. pont). Ez azt jelentette, hogy a nemzeti bíróságoknak tartózkodniuk kellett attól, hogy az EGK aktusait az alapvető jogok védelmének nemzeti forrásai alapján elbírálják.

Ezt követően a Bíróság megállapította, hogy az (akkori) EGK jog hatálya alá tartozó nemzeti jogi rendelkezéseknek is meg kell felelniük az EGK joga általános elvekként védelemben részesített alapvető jogoknak (lásd: a **C-60/84. sz. Cinéthèque**–ügy, 26. pont).

Ugyanakkor a nemzeti és az EGK alapvető jogok közötti kapcsolat megállapítása érdekében a Bíróság megállapította továbbá, hogy **szükségképpen „a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból merít”** (lásd: a **4-73. sz. Nold**–ügy, 13. pont). Hasonlóképpen, a Bíróság iránymutatások forrásaként hivatkozott az **„emberi jogok védelmére vonatkozó azon nemzetközi szerződések[re], amelyek kidolgozásában a tagállamok együttműködtek, vagy amelyekhez csatlakoztak”** (ugyanott). A Bíróság kifejtette továbbá, hogy az EJEE különleges jelentőséggel bír (lásd: a **C-260/89. sz. ERT**–ügy, 42. pont).

Az **EUSZ 6. cikke (3) bekezdésének** hatályos szövege a következőképpen rendelkezik: „Az alapvető jogok, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend részét képezik mint annak általános elvei.”

A **Lisszaboni Szerződés megerősítette** tehát, hogy a Bíróságnak lehetősége van arra, hogy az alapvető jogok védelmét az általános elveken keresztül alakítsa.

Ugyanakkor **az alapvető jogok mint általános jogelvek és a Charta közötti viszony összetett**. E két forrás azonos jogállással rendelkezik, és a biztosított védelem terén nagyon gyakran átfedésben vannak egymással (ez azért van, mert a Bíróság általános elvekkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlata befolyásolta a Charta tartalmát, és a Charta inspirációjának forrásai és az általános elvek között jelentős átfedés áll fenn).

A Bíróság még nem foglalt egyértelműen állást e viszonyról: csupán olyan ügyek vannak, amikor mindkét forrásra hivatkozik (lásd például: a **C-441/14. sz. Dansk Industri (DI)** ügy, 22. pont).

Észszerűnek tűnik azonban elismerni azt, hogy az alapvető jogokra vonatkozó általános elvek legalább két szerepet töltenek be:

segítenek a Charta értelmezésében: amennyiben a Charta egy rendelkezése olyan alapvető jogot kodifikál, amelyet a Bíróság általános elvként már elismert, akkor az ítélkezési gyakorlatnak, amelyben ez az elismerés történt, útmutatásul kell szolgálnia a Charta adott rendelkezésének értelmezéséhez; **a Chartában nem elismert alapvető jogok védelmének** alternatív eszközt jelentik.

Megjegyzendő, hogy annak ellenére, hogy az EUSZ 6. cikkének (3) bekezdése (kizárólag) az EJEE-re hivatkozik, a Bíróság más nemzetközi szerződéseket is figyelembe vett az uniós jog általános elveinek forrásaként: például az ENSZ gyermekjogi egyezményét vagy az **Európai Szociális Chartát**.

Következésképpen az EUSZ 6. cikke (3) bekezdésének jelenlegi szövege nem akadályozza meg, hogy a Bíróság más ilyen okmányokat is figyelembe vegyen.

2.4. Az EU és az EJEE közötti viszony

Jelenleg, noha valamennyi uniós tagállam részese az emberi jogok európai egyezményének (EJEE), az Európai Unió nem az. Ezért a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy felülvizsgálja az uniós aktusok és rendelkezések EJEE-nek való megfelelését.

Hatáskörrel rendelkezik ellenben arra, hogy a tagállamok aktusait vizsgálja, ideértve azokat az aktusokat is, amelyek az uniós jogból eredő kötelezettségeket juttatnak érvényre.

Az EJEB különbséget tesz az olyan uniós jogi kötelezettségeket végrehajtó tagállami aktusok között, amelyek bizonyos fokú mérlegelési lehetőséget biztosítanak az azokat végrehajtó tagállamoknak, illetve az ilyen mérlegelési lehetőséget nem biztosító kötelezettségeket végrehajtó tagállami aktusok között. Amennyiben nincs mérlegelési lehetőség, a strasbourgi bíróság nem vizsgálja felül a tagállami (jogi) aktusokat, azon vélelem alapján, hogy az uniós rendszer az EJEE rendszerével legalább egyenértékű védelemben részesíti az alapvető jogokat. Ez a vélelem megdönthető: megdől abban az esetben, ha a szóban forgó ügyben a védelem nyilvánvalóan hiányos (ez az úgynevezett **Bosphorus-vélelem**, amely az ügyről kapta a nevét, amelyben kialakították).

Ezzel szemben nem részesülnek különleges elbánásban az uniós jogból eredő kötelezettségeket végrehajtó tagállami aktusok, amennyiben a tagállam nem rendelkezik mérlegelési lehetőséggel.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta az EU-t jogi kötelezettség terheli, hogy csatlakozzon az EJEE-hez. A 6. cikk (2) bekezdése szerint: „Az Unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez. Ez a csatlakozás nem érinti az Uniónak a Szerződésekben meghatározott hatásköreit.”

Az Európai Unió csatlakozásához szükséges, hogy egy csatlakozási megállapodás lépjen hatályba az Unió és az EJEE részes államai között. 2013-ban véglegesítésre került egy csatlakozási megállapodástervezet, azonban azt a Bíróság az uniós Szerződésekkel és a Chartával összeegyeztethetetlennek nyilvánította (lásd: [2/13 vélemény](#)).

Ugyanakkor az a tény, hogy az EU jelenleg nem részese az EJEE-nek, nem jelenti azt, hogy az Egyezménynek nincs jogi jelentősége az uniós jogban. Az EJEE (és az azt értelmező strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlata) jelenleg két szerepet tölt be:

a védelem minimális szintjét képviseli a Chartához képest, amelynek 52. cikke (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy: „Amennyiben e Charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az említett egyezményben szerepelnek. Ez a rendelkezés nem akadályozza meg azt, hogy az Unió joga kiterjedtebb védelmet nyújtson” (az erre vonatkozó bővebb információkért lásd a [III. rész 5.1. szakaszát](#));

az EJEE-re és a strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlatára lehet hivatkozni annak érdekében, hogy az alapvető jogok az uniós jog általános elveiként védelemben részesüljenek, az EUSZ 6. cikkének (3) bekezdésével összhangban (lásd a [2.3. szakaszt](#)).

3. Az uniós alapvető jogok által betöltött funkciók

Az uniós intézményeknek és szerveknek (bármilyen legyen is hivatalos megjelölésük: ügynökségek, hivatalok stb.) be kell tartaniuk az uniós alapvető jogokat és elő kell mozdítaniuk azok hatékony alkalmazását tevékenységeik ellátása során. Minden aktusnak, amelyet elfogadnak, meg kell felelnie az alapvető jogok védelmével kapcsolatos követelményeknek.

Az uniós tagállamoknak is tiszteletben kell tartaniuk az uniós alapvető jogokat és elő kell mozdítaniuk azok alkalmazását, azonban csak akkor, amikor az uniós jog hatálya alá eső területen járnak el (lásd a [II. rész 3. szakaszát](#)).

Így az uniós aktusok tekintetében az alapvető jogok két fő funkciót látnak el.

Először is *mérceként szolgálnak az értelmezés során*. Az uniós aktusokat az uniós alapvető jogokra tekintettel kell értelmezni, és ha egy uniós aktus többféleképpen is értelmezhető, azt az értelmezést kell előnyben részesíteni, amelyik leginkább összhangban áll az uniós alapvető jogokkal.

Például a [C-131/12. sz. Google Spanyolország](#) ügyben a Bíróság a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről szóló 95/46/EK irányelvet az uniós Chartának a magánélet tiszteletben tartásáról szóló 7. cikkére és a személyes adatok védelméhez való jogról szóló 8. cikkére tekintettel értelmezte. Noha az irányelvben nincs erre vonatkozó kifejezett rendelkezés, a Bíróság megállapította, hogy az irányelvet úgy kell értelmezni, hogy az elismeri az „elfeledtetéshez való jogot”: egy személy ahhoz való jogát, hogy egy keresőmotor működtetőjével eltávolíttathassa a rá vonatkozó információkat. Másodszor, az uniós alapvető jogok az *érvényesség* alapjául és *mércéjéül szolgálnak*. Az olyan uniós jogi aktus, amely nem felel meg az uniós alapvető jogoknak és nem értelmezhető azokkal összhangban álló módon, érvénytelen, és a Bíróság vagy a Törvényszék előtt indított megsemmisítés iránti kereset útján megsemmisíthető, vagy a Bíróság előzetes döntéshozatali ügyben hozott határozatával érvénytelennek nyilvánítható (lásd a [4. szakaszt](#)).

Például a [C-293/12. sz. Digital Rights Ireland](#) ügyben a Bíróság érvénytelennek nyilvánította az adatmegőrzésről szóló 2006/24/EK irányelvet, mivel annak rendelkezései nem határoztak meg a megfelelő garanciákat annak biztosítására, hogy a személyes adatokat a Charta 7. és 8. cikkével összhangban fogják kezelni.

Az uniós alapvető jogok továbbá az *összeegyeztethetőség mércéjeként szolgálnak az uniós jog hatálya alá tartozó nemzeti jogi rendelkezések számára*. E rendelkezéseket az uniós alapvető jogokkal összhangban kell értelmezni. Amennyiben olyan összeütközés merül fel, amely értelmezés útján nem orvosolható, a nemzeti jogalkotó szerv hatályon kívül helyezheti vagy módosíthatja a nemzeti rendelkezést. Ezenkívül, amennyiben a szóban forgó uniós alapvető jog eleget tesz a közvetlen hatályhoz szükséges követelményeknek, a nemzeti bíróságok és közigazgatási hatóságok alkalmazhatják az alapvető jogot, és mellőzhetik az azzal ellentétes nemzeti rendelkezés alkalmazását. Nem kell megvárniuk, hogy a nemzeti jogalkotó szerv formálisan is módosítsa a fennálló nemzeti jogszabályt (erre vonatkozóan lásd a [III. rész 7. szakaszát](#)).

4. Az uniós alapvető jogok védelméhez a magánszemélyek rendelkezésére álló bírósági eszközök

Az uniós alapvető jogok megsértése esetén különböző bírósági és nem bírósági szervek biztosíthatnak megfelelő jogvédelmet különböző módokon és mechanizmusok révén.

A Charta keretében az alapvető jogok bírósági védelmét az Európai Unió Bírósága Luxembourgban, valamint a tagállamok nemzeti bíróságai biztosítják. Amennyiben **az alapvető jogok megsértése** valamely uniós intézkedésből ered, csak a Bíróság semmisítheti meg a jogsértést okozó aktust. A Bíróságtól kétféle módon lehet kérni annak vizsgálatát, hogy egy adott uniós intézkedés összeegyeztethető-e a Chartával:

a Bíróság előtt indított **megsemmisítés iránti keresettel**, mivel a Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy elbírálja a magánszemélyek által indított megsemmisítés iránti kereseteket;

a Bírósághoz intézett előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel, amelyet nemzeti bírói szerv terjeszthet elő.

E kétfajta eljárás egymással nem felcserélhető: más követelmények és eljárási szabályok vonatkoznak rájuk.

Például a megsemmisítés iránti keresetekre az [EUMSZ 263. cikkének \(4\) bekezdése](#) értelmében határidő vonatkozik. Ezenkívül a felperesnek ahhoz, hogy jogosult legyen a jogorvoslat igénybevételére, bizonyítania kell, hogy elegendő közvetlen, személyes érdeke fűződik a megtámadott intézkedés megsemmisítéséhez. Ez az úgynevezett „kereshetőségi jog”, és az erre vonatkozó szabályok nagyon szigorúak, a magánszemélyek számára gyakran nehéz közvetlenül eljárást indítani az uniós bíróságok előtt.

Ezzel szemben az előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtásának nincs határideje, azonban ilyen kérelmet csak a nemzeti bíróságok nyújthatnak be a Bírósághoz (lásd az [EUMSZ 267. cikkét](#)). Így ahhoz, hogy ilyen kérelmet lehessen benyújtani, nemzeti szinten olyan bírósági eljárásnak kell folyamatban lennie, amely arra vonatkozik, hogy valamely uniós aktus (vagy uniós jogot végrehajtó nemzeti intézkedés) állítólagosan nem felel meg az uniós alapvető jogoknak. A nemzeti bírósági eljárásban részt vevő bármelyik fél kérheti a nemzeti bíróságtól, hogy kérdést terjesszen a Bíróság elé, azonban végső soron a nemzeti bíróság (amely saját kezdeményezésére is előterjeszthet ilyen kérelmet) dönt erről.

Amennyiben **az alapvető jogok megsértése nemzeti jogi intézkedésből ered, elsődlegesen a nemzeti bíróságok feladata, hogy a magánszemélyeket védelemben részesítsék** (a hatáskörrel rendelkező és illetékes bíróságot az érintett tagállam hatásköri és illetékességi szabályai alapján kell meghatározni).

A nemzeti bíróságnak először meg kell állapítania, hogy az ügy az uniós alapvető jogok alkalmazási körébe tartozik-e vagy csak nemzeti alapvető jogokat érint. Amennyiben az uniós alapvető jogok alkalmazandóak (lásd a [II. rész 1–3. szakaszát](#)), a nemzeti bíróságnak biztosítania kell az azok által nyújtott védelmet. **Kétség esetén** a nemzeti bíróság az uniós jog értelmezésére vonatkozó **előzetes döntéshozatal iránti kérelmet** terjeszthet a Bíróság elé.

A legmegfelelőbb eljárás megválasztása adott esetben nem könnyű feladat, és hasznos lehet szakértő jogi tanácsadást igénybe venni: e tekintetben a [III. rész 2. szakasza](#) bizonyos támpontokkal szolgál. Annak érdekében, hogy lehetővé tegye a felek és jogi képviselőik számára, hogy jobban megértsék a fent említett eljárások lefolytatására vonatkozó szabályokat, a Bíróság a feleknek szóló **gyakorlati útmutatót** fogadott el az elé terjesztett ügyekre

vonatkozóan. Ezenkívül a Bíróság megfogalmazott bizonyos

[ajánlásokat a nemzeti bíróságok figyelmébe az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek előterjesztésére vonatkozóan](#), amelyek útmutatással szolgálnak arról, hogy mikor indokolt előzetes döntéshozatal iránti kérelmet benyújtani, valamint gyakorlati információkkal e kérelem formájáról és hatásáról.

5. Az uniós alapvető jogaik védelméhez a magánszemélyek rendelkezésére álló nem bírósági eszközök

Az uniós alapvető jogok védelmével kapcsolatos problémák nem bírósági úton is kezelhetők.

Az alapvető jogok uniós intézmények, szervek és hivatalok általi megsértése

Panasztétel az európai ombudsmanhoz: az [európai ombudsmanhoz](#) fordulás joga, amely maga is (az uniós Charta 44. cikkében rögzített) alapvető jog, lehetővé teszi az uniós polgárok és az Unióban lakóhellyel rendelkező személyek számára, hogy kifogásolják az uniós intézmények és szervek által elkövetett „hivatali visszasságok” eseteit, az Európai Unió Bíróságának kivételével, amikor igazságszolgáltatási hatáskörében jár el.

Panasztétel az európai adatvédelmi biztoshoz: bárki, aki úgy ítéli meg, hogy jogait megsértették, amikor egy uniós intézmény, szerv vagy hivatal rá vonatkozó adatokat kezel, panaszt nyújthat be az európai adatvédelmi biztoshoz a [panasztételi formanyomtatvány](#) felhasználásával.

Az alapvető jogok tagállam általi megsértése

Az Európai Bizottsághoz intézett panasz, amely arra vonatkozik, hogy a nemzeti hatóságok megsértették az alapvető jogokat (feltéve, hogy e hatóságok az uniós jog hatálya alá eső területen járnak el: lásd a [II. rész 1–3. szakaszát](#)). A panasz benyújtására, valamint annak a Bizottság általi kezelésére vonatkozó részletes információk [itt](#) találhatóak.

Petíció az Európai Parlamenthez: a petíciós jog, amely maga is (az uniós Charta 44. cikkében rögzített) alapvető jog, lehetővé teszi az uniós polgárok és az Unióban lakóhellyel rendelkező személyek számára, hogy felhívják az Európai Parlament figyelmét olyan kérdésekre, amelyek az Unió hatáskörébe tartoznak és a petíció benyújtóját közvetlenül érintik. A petíciós jogra vonatkozó további információk [itt](#) találhatóak.

Az [Európai Parlament petíciós portálján](#) keresztül be lehet nyújtani új petíciót vagy lehet támogatni létező petíciót.

Utolsó frissítés: 12/11/2020

A honlapot az Európai Bizottság tartja fenn. Az ezen az oldalon található információ nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság hivatalos álláspontját. A Bizottság semmilyen felelősséget vagy kötelezettséget nem vállal az e dokumentumban foglalt vagy említett információk és adatok tekintetében. Kérjük, az európai oldalak szerzői jogi szabályai vonatkozásában vegye figyelembe a jogi nyilatkozatot.

A Bizottság megkezdte a portál tartalmának frissítését, amire az Egyesült Királyság EU-ból való kilépése miatt van szükség. Előfordulhat, hogy néhány részlet elkerülte a figyelmünket, és egy adott weboldal még nem tükrözi a megváltozott helyzetet. Igyekszünk mihamarabb naprakésszé tenni a teljes tartalmat.